

Matched savings. Een Canadees model naar (financiële) zelfstandigheid voor dak- en thuislozen.

In: *Schuldsanering*, nr. 5, oktober 2011

Leo Witte^{uur}

Dit najaar start de Hogeschool van Amsterdam in samenwerking met acht werkveldorganisaties een onderzoek naar 'wat werkt' op het gebied van financiële educatie voor aandachtsgroepen (b.v. dak- en thuislozen, ex-psychiatrische patiënten en laaggeletterden /analfabeten). Het onderzoek richt zich op de vraag met welke bestanddelen doelstellingen als zelfwerkzaamheid en zelfredzaamheid voor deze groepen haalbaar zijn. In oriënterende verkenningen kwam het Canadese model van de 'matched savings' in beeld. Deze voor Nederland ongebruikelijke invalshoek roept de vraag op welke perspectieven deze aanpak voor ons land heeft.

'Matched savings' als spaarmethode om geormerkte doelen te bekostigen(streamer)

Matched savings

Het model van het 'matched savings' is een spaarmethode om geormerkte doelen te bekostigen. De bedenker van dit idee, Michael Sharradon, be(t)oogde, dat mensen op die manier konden investeren in hun sociaal kapitaal en zich daardoor uit hun armoede konden bevrijden. Wie aan het programma deelnam, opende bij een bank een spaarrekening, een Individual Development Account, om de kosten te dekken van het verwerven van werk, huisvesting of opleidingⁱ. In Canada heeft de organisatie SEDI (Social and Enterprise Development Innovations) deze methode ongeveer 10 jaar geleden uitgewerkt in het *ILA project (Independent Living Account)* in Toronto. Het *account* hield in, dat elke deelnemer een bankrekening opende om regelmatig geld te kunnen storten voor zijn geormerkte doelen. Dak- en thuislozen, die in maatschappelijke opvangvoorzieningen verbleven, werden aangemoedigd om gedurende drie jaar te sparen om weer in een regulier huis te kunnen wonen. De geormerkte doelen vormden de borg voor de eerste en laatste maand huur, de betaling aan het energiebedrijf, de verhuiskosten en de kosten van het vinden van werk of opleiding. Iedere deelnemer kreeg voor elke gespaarde dollar een bonus van drie dollar. Iemand kon maximaal \$400,- sparen om uiteindelijk over \$1600,- te beschikken. Uit het eerste evaluatierapportⁱⁱ ontstaat de indruk dat deze methode een panacee is voor iedere doelgroep. Naarmate meer resultaten bekend werden, heeft deze euforie plaatsgemaakt voor het inzicht, dat deze werkwijze niet voor iedere groep dak- en thuislozen geschikt is. Het is wel een methode waar bepaalde groepen baat bij hebben. Bovendien valt en staat het succes ervan met de aanwezigheid van huisvesting, de medewerking van banken om spaarrekeningen voor de deelnemers te openen en hen diensten te verlenen, en de ondersteuning van (welzijns)voorzieningen. Ook is duidelijker in beeld, dat de spaarmethode alleen succes kan hebben als het een onderdeel is van een integraal aanbod, waarvan aanvullende diensten en hulp op het gebied van zorg, huisvesting, dagbesteding en arbeidsbemiddeling deel uitmaken. Dit aanbod is voor veel deelnemers nodig. Hoewel het ILA project het sparen als kerngedachte neemt, is dit voor haar geen dogma. Zij erkent dat het ook beter kan zijn eerst in te zetten op zelfwaardering, zelfvertrouwen en sociale vaardigheden als voorwaarde om te kunnen profiteren van (inkomens)voorzieningen, gebruik te kunnen maken van arbeidsbemiddeling en deel te nemen aan de maatschappij.

Voorwaarden

Omdat de levensloop van tal van deelnemers een geschiedenis was van dakloosheid, opvangvoorzieningen, zelfstandig wonen en terugval in dakloosheid, zag men in, dat alleen de beschikbaarheid over spaargelden onvoldoende basis vormde om blijvend regulier te wonen. Om aan het ILA project te mogen meedoen stelde de organisatie de deelnemers daarom een aantal voorwaarden.

Ten eerste de voorwaarde van vrijwilligheid. Wie aan het project wilde deelnemen, diende expliciet te verklaren dat hij er bewust voor gekozen had en dat hij bereid was te leren en gedrag te veranderen. Dat roept de vraag op wat de deelnemers bewoog om mee te doen. In de evaluaties geven zij aan, dat de beloning van extra geld hun eerste - en dus extrinsieke - motivatie vormde. Aanvankelijk namen zij dan ook niet van harte deel. Zo riepen de trainingen gevoelens op van ontkenning, verlies van eigenwaarde, de pijn iets vertrouwds kwijt te zijn, de moeite om te erkennen dat ze onvoldoende zelfredzaam waren. Naarmate bij hen het besef doordrong, dat zij zich in de loop van het traject levensvaardigheden als spaardiscipline, plannen en toekomstgericht kijken eigen maakten en dat zij praktische financiële vaardigheden leerden, begonnen zij het project en de aangeboden trainingen te waarderenⁱⁱⁱ. Ook het besef dat de opgebouwde spaargelden hun doelen binnen bereik brachten, droeg ertoe bij dat de aanvankelijke extrinsieke motivatie plaats maakte voor een intrinsieke motivatie.

Ten tweede de verplichting een training financieel management te volgen om over de sociale en financiële vaardigheden te beschikken om zich in het gangbare maatschappelijke en financiële verkeer te handhaven. Niet zozeer het curriculum (dat veel gelijkenissen vertoont met de Nederlandse budgetcursussen) als wel de tijdsduur van deze trainingen is het interessante gegeven.

Uit onderzoek^{iv} bleek dat naarmate de trainingen over een langere periode verspreid werden, de recidive in oud (financieel) gedrag afnam. Door te herhalen maakten deelnemers zich blijvend financiële vaardigheden en nieuw (functioneel) gedrag eigen. Vervolgens bleek de nazorg cruciaal om de veranderingen in (financieel) gedrag te bestendigen. Niet alleen professionals boden nazorg, maar ook de nieuwe netwerken die de deelnemers onderling vormden.

De derde voorwaarde was de koppeling aan een casemanager. De evaluaties laten zien dat casemanagers cruciaal waren om deelnemers blijvend gemotiveerd en betrokken te houden voor en bij het project. Zelf zeggen zij erover dat zij dit het moeilijkste deel van hun taak vonden. Hun andere taken bestonden eruit erop toe te zien dat de deelnemers een dagritme aanhielden en het spaarplan bleven volgen. Ook wezen zij hen op aanvullende hulp en diensten, zoals psychosociale hulp, beroepsgerichte cursussen, trainingen arbeidsvaardigheden, sollicitatietrainingen en trainingen sociale vaardigheden.

Lessons learned

Het is op dit moment een brug te ver om de idee van het geormerkte sparen volledig op zijn merites te kunnen beoordelen. Zo ook het antwoord op de vraag, welke perspectieven dit model voor Nederland heeft. Dat vraagt zowel meer inzicht in het ILA programma als studie naar de juridische (on)mogelijkheden hier. Denk aan de WWB bepalingen over inkomen.

Op het punt van de duur van financiële educatie corresponderen de resultaten van Nederlands^v en Canadees onderzoek^{vi} als gedragsverandering wordt beoogd. In beide landen wijzen de onderzoekers erop, dat zeker 10 tot 15 bijeenkomsten verspreid over enkele maanden zijn vereist. Gaat het om

doelstellingen als financiële informatie, het ordenen van de eigen administratie of louter het aanleren van financiële vaardigheden, dan zijn cursussen van een veel kortere duur denkbaar. Over de effectiviteit van deze kortdurende cursussen bestaan (inter)nationaal veel twijfels. Inspirerend zijn de verhalen die de deelnemers zelf over het ILA programma vertellen. Voor hen hield het meer in dan de toegang tot het financiële verkeer of de beschikking over spaargeld. Door de financiële educatie leerden zij een bankrekening openen, geld beheren en andere financiële handelingen uitvoeren. Het bevestigde dat zij hun eigen zaken konden regelen. Daaraan ontleenden zij eigenwaarde en zelfvertrouwen. Zij waren trots op hun toegenomen zelfredzaamheid, hun zelfverantwoordelijke gedrag, hun toegenomen onafhankelijkheid van welzijnsvoorzieningen en het gevoel meer greep op hun leven te hebben. Uitspraken die uitnodigen om zich verder te verdiepen in dit project.

ⁱ Leckie, N., T. Shek-Wai Hui, D. Tattrie, J. Robson, J.P. Voyer (2010), *Learning to Save, Saving to Learn*, Social Research and Demonstration Corporation, Ottawa, Canada.

ⁱⁱ Gosse, B., J. Springer & S. Webber (2006), *Building Foundations for Canadians in transition. Independent Living Account Project*, Social and Enterprise Development Innovations (SEDI), North York, Canada.

ⁱⁱⁱ Nederveen Meerkerk, M. van (2011), *Ik spaar, ik woon, ik ben. Een onderzoek naar een Canadees project van armoedebestrijding*, Hogeschool van Amsterdam.

^{iv} *Independent Living Accounts. Leaving Homelessness in the Past* (2009), Social and Enterprise Development Innovations (SEDI), North York, Ontario, Canada.

^v Hoogland, H., & Beek, A. van de (2010), *Evaluatieverslag. Training op eigen kracht. Training financiële zelfredzaamheid en empowerment voor klanten van de Voedselbank Amsterdam*, Voedselbank Amsterdam.

^{vi} *Financial Inclusion For Homeless Persons and Those at Risk. A Step Up on the Ladder of Self-Sufficiency*, (2008), Social and Enterprise Development Innovations (SEDI), North York, Canada.